

dima, koji su prodirali u pravcu hrvatskih krajeva. Iz tih razloga javlja se kod hrvatskog građanstva pomanjkanje pouzdanja u vlastite snage i stalni problem: na koga se osloniti i od čije pomoći očekivati manje zlo.

Otuda valjda nekoliko orijentacija u ranijoj nacionalnoj politici Hrvata: mađarska, austrijska, zapadno-evropska, ruska i srpska, i nikakovo čudo, što su pojedini ideolozi u toku svoje političke karijere promijenili po nekoliko puta svoju orijentaciju. Iz tih je razloga valjda i revolucionarstvo uvijek bilo više teoretske nego praktične prirode. Bez jačeg dodira sa seljačkim slojevima, a uz slabo razvijeno građanstvo, na relativno malenom autonomnom području, pod pritiskom neuporedivo jačih protivnika, sasvim je razumljivo, da se je kod hrvatske inteligencije razvijala mistika o mučeništvu, o stradanju i o nepravdi i da se je s tim u vezi razvijao kod njih i osjećaj slabosti, osjećaj nezvjesnosti i nesigurnosti, kao i potreba zaštite i pomoći bilo od koga. U vezi s tim je valjda i sklonost podcjenjivanju vlastitih vrijednosti i precjenjivanju vrijednosti zapadnoevropske civilizacije, što je česta pojava kod hrvatskih građanskih intelektualaca.

X.

Međutim razvijao se je u Hrvatskoj seljački pokret. Njegovi ideolozi su došli u užu vezu sa hrvatskim seljačkim slojevima i osjetili njihovu latentnu revolucionarnu snagu, koju je trebalo pokrenuti i iskoristiti u interesu seljaka i čitavog